

Széchenyi Béla meghalt

Gróf Széchenyi Béla ma hajnalban nyolcvanegy éves korában meghalt.

Kidült-bedült ócska pesti házakon, imitt-amott látsz egy kis téglácskát. A téglácskán dom-borműves kezecke. A kezecke fölött vonalka. Téglačka, kezecke, vonalka fölött ez a szám: 1838.

Ami azt jelenti, hogy 1838-ban végigfutott a Duna vize ezen a városon és a ház falát ember-magasságnyira nyaldosta, ott, ahol most téglácska, kezecke, vonalka játszi jelvényei örök időkre vannak hivatva hirdetni az eleinkre szakadt vést meg a pusztulást.

Téglačka lemállik, a kezecke öt ujjából le-tört az előre mutató ujjacska, a hajdani vonalká-nak halvány sejtése látszik csak. Amit eleink örök jelvénynek hittek, azt megmarja a levegő, lemossa az eső, megessi az idő. Az unokák rész-vétlenül haladnak el a multnak köbe vésett pa-naszra előtt.

Csak a régi idők kutatója, csak a régi kor sze-relmese áll meg és mereng a jelvény előtt és mor-molja magában Vörösmarty verséből az *Árviz hajós-ból*, Vesselényi Miklósról azt, hogy: *Rémséges faj kiált ingó falak megöl. Végig-végig méri a szem a sárgálló fal hosszát, vajjon nem inog-e? S a fül fülelve fülel az udvarból kiszivárgó neszre, — nem rémséges faj-e, ha a házmaster kutyája vonít?*

Aztán betévedünk a jó avas szagu könyves-boliba és szedjük elő egymásután a katasztrófáról szóló képeket-könyveket. Bécs szive megmozdult értünk, szép albumokat adnak ki, melybe még elpártolt Lenau fia, a dícső Lenau is verset írt.

Egy csomó pesti sváb akadt, aki megírta — persze jótékony célra szánt könyvben — az árviz rém-séget. Trattner János vaskos kötetét meg éppen le is fordították magyarra, igaz, hogy Hoizsa Mi-lán örömeire tótoeskás magyarra. És lépek is ké-szültek az árvizről! A Duna jégtáblái 13.500 ki-meredező karok, Csolnakosok a Városházterén. A Terézvárosi templom, melyet dereglyén közelít meg a jámbor. A bedült Derra-ház az Uj-Vásártéren. De a legszebb kép mind közt egy fekete, torzon-borz, nagykalapos férfiú, akinek csolnakja a zajló Dunát szeli. Mellette egy csinos, pufók kis fiú. Széchenyi István és fia, Béla.

Az a Béla, aki ma halt meg, mikor házacska beroskadt, téglácska szétmállott, kezecke letörött, s mikor már talán senki sem él azok közül, aki a mai iszonyok közt az 1838-as árviz iszonyatára emlékeznek.

Sohsem volt reá alkalmam, hogy Széchenyi Bélával beszéljek. Csak úgy néztem, ha az utcán szembetalálkoztam véle, ahogy törpe néz a to-ronyra. *István fia* — mondtam magamban és ne-mes metszésű arcában kerestem az apai vonáso-kat. Hiába. Ez a görög, egyenes orr, nem az apa sasorra. Ez a kis, nyugodt száj, nem az apa vo-nagló, ideges szája. Ez a kedves, jó szemek párja, nem az apai villogó tekintet. És megint egykoru rózsás arcu daguerotyp éled: Seilern Crescentiáé, Béla gróf anyjáié, István feleségéé, aki iránt való szerelem feldulta mélyen a láng-gróf csapdosó lelkét. Ez az anyja fia és nem az apái. És most a genius szerelmesének, a porladózó ideálnak vo-násait kutattam és véltem meglelni, meghatott szeretettel az aggastyánnak megnyerő, finom or-cáin.

Döblingben történt, hogy Béla és Ödön grófok meglepték az örület és profétikus ihlet szélén vergődő apjukat. A nagy gróf már évek óta nem hagyta el szobáját. Még a gyógyintézet parkjába ment ki. Mire a fiuk arról beszéltek neki, hogy milyen jól ugranak táv- és magasugrást. Széché-nyi nem lett volna, aki volt, magyar mágus, azaz sportember, ha fiainak ügyessége nem érde-kelte volna fölöttébb. Dictum-factum megtörtént a csoda. A gyermekek kedvéért elhagyta az ideg-gyógyintézetet. Kilépett a kertbe. Megöszült fürteit süttette a nappal. Volt nagy boldogság, hogy ez most már így lesz mindég. Sajnos, nem telt be a gyermeki megáhitott kívánság. A magát lépő em-ber tizenkét évi szobafogsága alatt, csak ez egy-szer és aztán soha többé el nem hagyta a szobát.

De Béla grófnak van még egy nagy, történel-mi, bár talán érdeme apja körül. Ó vilte ki az apai utolsó kéziratot: *A Blick auf den Rückblick* kötetét Londonba. Mert a kergetődöz viharfelhők közül kivillanó eszmevillámok e legnyugtalanabb könyve, sohasem jelenhetett volna meg Bécsben.

Mikor a könyv — bár névtelenül — London-ban megjelent, mégis mindenki ráismert a szer-zőre. Ebből lett a döblingi házkutatás, Mire még csak egy néhány nap telik el s már szétromcsolt fejjel fekszik a pallón, vére vöröseben Széchenyi István.

A genie valamely családban nemzedékeken át előre készült és utána is marad valami, mint tört-tükör lapjából, ragyogó csillám. István apja, Fe-renc volt a muzeumalapító, verselgető. István fiai közül az egyiket a kalandvágy Törökországba so-dorta. S a legnagyobb szervező és alapító fia megalapítja Konstantinápolyban, ha egyebet nem, hát legalább a tüzoltóságot. A másik fiú, kit e

sorok siratnak, világszerte érintkezést tartott fenn apja barátaival: politikusokkal, írókkal, művészekkel. A kor memoire-írói, németek, angolok, franciák mind-mind emlegetik a szép, művelt, zenekedvelő grófot. Az apai idegek nem is hagyták sokáig nyugodni. Elment Kelet-Ázsiába földrajzi kutatások okából, a tudós Lóczy Lajossal. Albumot is adott ki róla.

Néhány évtized óta úgy ismertük őt, mint a színház leglelkesebb barátját. 1839. óta, mióta Pesten Nemzeti Színház van, Széchényi Béla állandóan járta a muzsák, ez ugynevezett templomát. Gyertyavilágos, gázlángos, villamfényes színház komédiásai vonultak el távesöve előtt. Fehér keztyűs keze mindig ott pihent a páholy piros plüsjén, míg a felvonás folyt. A felvonásközökben tapsolt nem lelkesen, de udvariasan. Mintha keze csattogását is mérsékelte volna, mintha félt volna, hogy a rivalda mécsesei kialusznak a taps szélére. Ilyen higgadt főúr volt a szertelen komor Istvánnak szép, szelid, mosolygós Bélája . . .

A Lánchid-alapító gróf fia nem fizetett hidvámot. Az apa itt adóztatta meg először a nemesiséget, de önmaga és utódai számára privilégiumot kért. Az első forradalom vívmánya volt a nemesek hidvámja. A második forradalomé a hidvám általános eltörlése. Béla gróf nem élvezett volna többé feudális, bár megérdemelt kiváltságot. Ugy kellett volna egyik Dunápartról átkelnie a másikra, mintha nem is István gróf fia lett volna. Hát ezt nem tette. Hát inkább gondolt egyet. S ha már egyik partról a tulpartra úgy kellett átkelnie, mint akárki fiának, inkább a Léthén kelt át, mint a Dunán. Inkább fizet obulust Charonnek, mintsem a Lánchid közönséges potya járókelői közé vegyítse megkülönböztetett uri személyét . . .

Hatvany Lajos.